

WWF

RAPPORT

NO

2019

NATURRISIKO

Tap av naturmangfold
som finansiell risiko

Else Hendel, seniorrådgiver bærekraftig finans, +47 97423495 ehendel@wwf.no

Stefano Esposito, rådgiver bærekraftig finans, sesposito@wwf.no

Grafisk design: Lene Jensen, WWF Norge Verdens naturfond

Forsidefoto: © Shutterstock
Publisert 2019 av WWF-Norge Verdens naturfond, Oslo, Norge

All reproduksjon av teksten, i sin helhet eller delvis,
må referere til rapportens tittel og til WWF, som har copyright på innholdet.

© Tekst 2019 WWF.

Alle rettigheter forbeholdt.

WWF er en global miljøorganisasjon. Vi arbeider for en framtid der mennesker lever i harmoni med naturen, og der ingen dyr eller andre arter skal dø ut på grunn av menneskers handlinger. Derfor kjemper vi like hardt for å redde den norske ulven, stanse ulovlig jakt på neshorn i Afrika, og begrense forsøplingen av verdenshavene, som vi gjør for å løse vår tids kanskje viktigste utfordring: Å få ned klimautslippene.

Dette er store og omfattende oppgaver, men vi er ikke små vi heller. Vi jobber i over hundre land over hele kloden. Du møter oss like gjerne ved strandkanten, på savannen og i skogene, som på internasjonale toppmøter og i intense diskusjoner med næringsliv og politikere.

Mer enn fem millioner mennesker rundt om i verden støtter arbeidet vårt. Jo flere vi blir, desto lettere får vi gjennomslag. Vi trenger alltid nye støttespillere og samarbeidspartnere! Om du blir med i dag, tror vi verden blir litt bedre i morgen.

INTRODUKSJON

Vi mennesker endrer nå naturen så mye at det er fare for alvorlig svekkelse av naturlige økosystemer. FNs naturpanel (IPBES) har dokumentert at mer enn 3/4 av den isfrie landoverflaten er betydelig forringet av menneskelig aktivitet. WWFs Living Planet Report viser at bestandene av ville dyr i gjennomsnitt har gått ned med 60 prosent siden 1970. Over halvparten av verdens tropiske skoger er ødelagt siden 1960-tallet. 1/3 av verdens kommersielle fiskebestander er overfisket. Denne utviklingen skjer til tross for kunnskap om tap av natur og flere tiår med internasjonale initiativer for å ta vare på naturmangfold.

Verdien av naturgoder er estimert til 120-145 tusen milliarder dollar, det vil si over en og en halv gang det globale bruttonasjonalproduktet. Videre har FNs naturpanel estimert at landforringelse koster verden mer enn 10 prosent av verdens samlede bruttonasjonalprodukt hvert år i for eksempel tap av naturlig flomvern, ferskvann, tap av fruktbar jord og pollinering. Velferden til 3,2 milliarder mennesker er allerede negativt påvirket. Den siste risikorapporten fra World Economic Forum rangerer ødeleggelse av naturlige økosystemer, vannkriser og luftforurensning som større trusler enn risiko knyttet til aksjebobler, korrupsjon eller terrorangrep. Samtidig vet vi at økonomisk vekst har skjedd på bekostning av naturen.

For å ta vare på livsgrunnlaget, må vi gå fra et næringsliv som bruker opp natur til et næringsliv som vedlikeholder natur. WWF Verdens naturfond ønsker med denne rapporten å etablere «naturrisiko» som et relevant begrep for den systematiske risikoen som tap av natur og naturmangfold utgjør, på linje med konseptet klimarisiko.

Rapporten er delt i tre:

- Om naturens tilstand
- Oppsummering av intervjuer vi har gjennomført med 10 norske finansaktører om deres tilnærming til natur og naturmangfold i dag, og om tap av natur som finansiell risiko.
- WWFs forslag til ny tilnærming til tap av natur - naturrisiko.

Vi takker Finansmarkedsfondet for økonomisk støtte og Finans Norge for veiledning underveis. Vi ønsker også å takke finansaktørene vi har intervjuet for gode og åpne samtaler.

**VI MENNESKER ENDRER NÅ NATUREN
SÅ MYE AT VI ER I FERD MED Å KRAFTIG SVEKKE
VÅRT EGET LIVSGRUNNLAG.**

FORORD

Verden står overfor enorme utfordringer når det kommer til klimaendringer og tap av natur. FN-konvensjonene om klima og biologisk mangfold kom allerede på plass under FN-toppmøtet i Rio i 1992. Likevel har finansaktører brukt lang tid på å forstå hvordan de skal inkludere klima og miljø i sine finansielle beslutninger.

Da den engelske sentralbanksjefen, Mark Carney, lanserte begrepet klimarisiko i 2015, markerte det et vannskille i klimadebatten. Carney løftet klimaendringene ut av avisspaltene og forskerpanelene, og inn i regnearkene til dem som tar investeringsbeslutningene. Trusselen fra klimaendringene er blitt reell, og jakten på løsningene går raskere fart fordi økonomiske interesser står på spill. FNs klimapanel har fått økt mediedekning. Rapportene deres om konsekvensene av global oppvarming tas stadig mer i bruk som en del av beslutningsgrunnlaget for investeringer.

Et panel som ikke har fått samme oppmerksomhet er FNs naturpanel. Panelet advarte nylig i sin første globale rapport at vi gjennom å endre og rasere natur, risikerer å utrydde en million arter. Like viktig er panelets funn som stadfester at vi nå «undergraver hele den naturlige infrastrukturen verden er avhengig av.» Det er tydelig tale, og enda tydeligere er mannen som har ledet begge paneler, Sir Robert Watson: «Naturmangfoldskrisen kan få like katastrofale følger som klimakrisen».

Tall beveger verden, men verden beveger også tall. 120-145 tusen milliarder amerikanske dollar er den anslåtte verdien naturen tilfører oss mennesker hvert år – 1,5 ganger verdien av det globale brutto nasjonalproduktet. Samtidig vet vi at økonomisk vekst fremdeles skjer på bekostning av naturen, og vi vet at vi ikke kommer til å rekke å snu før vi har ødelagt mer. Ikke bare gjennom de store enkelttingrepene, men også konsekvensene av en gradvis bit-for-bit-nedbygging av naturen.

Det er lett å glemme at selv i vår høyteknologiske verden hviler de aller fleste næringer på råvarer som skapes i, eller hentes ut av, naturen. Maten og materialene vi bruker produseres i samarbeid mellom mennesker og økosystemer.

Vi har begynt på en gjennomgripende samfunnsmessig omlegging fra fossile til fornybare energikilder. Samtidig er vi nødt til å begynne på en omlegging fra et økonomisk system som forbruker natur, til et system som vedlikeholder natur. Både naturen og finansbransjen trenger at naturrisiko får plass i regnearkene, for å redde økosystemene vi er avhengig av.

Karoline Andaur

Fungerende generalsekretær WWF Verdens naturfond

INNHOLD

INTRODUKSJON	3
FORORD	5
INNHOLD	6
SAMMENDRAG	7
1. NATURENS BETYDNING FOR MENNESKETS VELFERD	9
2. DEN STORE AKSELERASJONEN	12
3. HVA ER FINANSBRANSJENS ROLLE?	19
4. FINANSAKTØRENE'S TILNÆRMING TIL NATUR OG NATURMANGFOLD	20
5. NATURRISIKO	28
6. ANBEFALINGER	34
VEDLEGG	37

SAMMENDRAG

Naturen bidrar en lang rekke goder som våre samfunn, vår økonomiske virksomhet og våre individuelle liv bygger på. Eksempler på slike naturgoder er pollinering, flomdemping, karbonlagring og rensing av vann, luft og jord. Verdien av naturgoder er estimert til 120-145 tusen milliarder dollar.

Ingenting i menneskehetens historie kan sammenlignes med de ødeleggelsene og endringene som har skjedd de siste drøyt femti årene. FNs naturpanel rapporterer at 75 prosent av landjorda er betydelig endret, 66 prosent av havet er utsatt for økende negativ påvirkning, og over 85 prosent av våtmarker er tapt. Vi mennesker endrer nå naturen så mye at vi er i ferd med å kraftig svekke vårt eget livsgrunnlag.

Endret arealbruk er den største driveren bak tap av natur - sammen med overhøsting, fremmede arter forurensning og klimaendringer. WWFs Living Planet Report 2018 lister opp seks økonomiske aktiviteter som spesielt skaper et press på naturen: jordbruk, skogbruk, jakt og fiske, energi og transport, gruvedrift og infrastruktur. Mange av disse sektorene er selv avhengige av velfungerende økosystemer.

Slik vi har begynt på en gjennomgripende, samfunnsmessig omlegging fra fossile til fornybare råvarer, står vi også ved begynnelsen av en omlegging fra et økonomisk system som forbruker natur, til et system som vedlikeholder natur.

Finansaktører som banker, investorer og forsikringsselskaper spiller en viktig rolle i samfunnet, blant annet fordi de formidler og plasserer kapital for privatpersoner, næringsliv og myndigheter. Slik påvirker finansaktørene hvilke aktiviteter som skal få kapital og hvilke som ikke skal få det. Som tilrettelegger for andre deler av samfunnet, må finansnæringen ligge i forkant om vi skal få til en bærekraftig samfunnsutvikling. Intervjuene viser at systemene og tilnærmingene finansaktørene bruker i dag i stor grad legger vekt på den *påvirkningen* hvert enkelt selskap har på naturen. Kartleggingen viser imidlertid at aktørene ikke har etablert metoder for å vurdere hva summen av selskapsaktiviteter betyr for naturen, virksomhetens *avhengighet* av naturen, eller hvordan tap av natur kan utgjøre en systematisk risiko for lønnsomhet.

WWF anbefaler at finansaktører etablerer en systematisk tilnærming til tap av natur for å forstå fysisk risiko knyttet til naturendringer som tap av pollineringstjenester, og overgangsrisiko knyttet til teknologiutvikling og politiske tiltak, for å ta vare på natur. Naturrisiko kan bidra til å forstå implikasjonene av overgangen til kretsøkonomi, slik klimarisiko brukes for å forstå overgangen til lavutslippssamfunnet.

An aerial photograph showing a stark contrast between a lush green forest on the right and a heavily deforested, brown, muddy area on the left. A blue excavator is visible in the deforested zone, and a fire with white smoke is burning in the lower-left corner. The text is overlaid in the center of the image.

**VERDIEN AV NATURGODER
ER ESTIMERT TIL
120-145 TUSEN MILLIARDER DOLLAR**

1. NATURENS BETYDNING FOR MENNESKETS VELFERD

Naturgoder er alt fra den levende naturen som bidrar til menneskelig velferd. Eksempler på slike goder og tjenester er pollinering, flomdemping, karbonlagring og rensing av vann, luft og jord. Slike goder kalles også *økosystemtjenester*, mens FNs naturpanel bruker uttrykket *naturens bidrag til mennesker*¹. Naturgoder deles inn i tre typer:

- forsynende (mat, rent vann)
- regulerende (vannregulering, biologisk kontroll, karbonlagring)
- kulturelle (estetikk, naturopplevelser).

Våre samfunn, vår økonomiske virksomhet og våre individuelle liv bygger på en lang rekke goder som naturen produserer. I økonomisk terminologi omtales dette gjerne som *frie goder*. Verdien av naturgoder er estimert til 120-145 tusen milliarder dollar, det vil si over en og en halv ganger det globale bruttonasjonalproduktet². Naturen yter disse godene fritt, men ikke uten visse forutsetninger. Disse forutsetningene har vi satt i spill ved å utnytte naturen utover dens tålegrense. For disse frie godene er resultater av prosesser og sammenhenger i naturen. Et yrende mangfold av biologisk liv er helt eller delvis ansvarlig for luftas sammensetning, kretsløpene av næringsstoffer, temperaturfordeling og nedbørsmønstre.

VÅTMARKENES BIDRAG TIL MENNESKER:

Våtmarkene leverer en rekke naturgoder: Ferskvann, vannrensing, vannregulering, karbonlagring, mat (for eksempel muldebær og reinbeite) og leveområder for en rekke rødlistede arter i Norge. 10 prosent av Norge er våtmark.

Menon Economics konkluderte i en rapport i 2018 med at vi mangler studier som sier noe om verdien av norske våtmarker og deres økosystemtjenester, men de er anslått å være verdt flere milliarder kroner hvert år.¹

Ifølge Miljøstatus var tilstanden for Norges våtmarker god i store deler av landet på 1950-tallet. Siden den gang har tilstanden blitt dårligere i størstedelen av landet med en jevn negativ utvikling, ifølge Miljøstatus. Dette skyldes fragmentering, elveutretting, oppdemming, torvhøsting, oppdyrking og nedbygging til industriområder og annen tettbebyggelse. I noen deler av landet er situasjonen alvorlig – både for våtmarkene og for artene som lever der. Ifølge FNs naturpanel har 85 prosent av verdens våtmarker gått tapt.

Det er mangfoldet som arbeider

Funksjonelle økosystemer er avhengige av naturmangfoldet for å danne høstbare overskudd og opprettholde de kretsløpene både mennesker og andre arter er avhengige av. Ulike arter reagerer ulikt på miljøendringer, og nettopp denne variasjonen i respons er helt fundamentalt i et økosystems motstandsdyktighet og robusthet³. Våtmarker med siv, starr og mose bremser flom og lagrer fuktighet. Skoger og myr binder enorme mengder karbon fra lufta. Oksygenet i lufta er produsert av levende organismer. 25 prosent av fisken i havet er avhengig av levende korallrev. Mangfoldet av insekter er avhengig av mangfoldet av blomsterplanter, mangfoldet av blomsterplanter er avhengig av mangfoldet av insekter - vi mennesker er avhengige av begge deler. 35 prosent av avlingene våre vokser ikke uten pollinerende insekter - det inkluderer kakao, bomull, og de fleste typer frukt.

Den økonomiske verdien av insektenes innsats er beregnet til opptil 577 milliarder dollar per år⁴. I et fungerende økosystem vil det alltid være noen som holder de andre i sjakk. I USA har man eksempelvis beregnet at flaggermus spiser nok insekter til å spare jordbruket for anslagsvis 23 milliarder dollar hvert år – bare i redusert behov for insektmidler.

Til tross for teknologiske fremskritt vil vi bli stadig mer avhengige av økosystemer. Når klimaendringene øker forekomsten av ekstremvær som flom, orkan og tørke, er fungerende økosystemer det som reduserer konsekvensene. En fjellside med naturskog raser sjelden ut selv om regnet bøtter ned. Men når skogen er borte, eller erstattet av plantasjoner med jevnstore trær med dårlig rotfeste, kan det samme været skape jordskred og store skader. Flere mennesker flykter fra naturkatastrofer enn fra krig og konflikt⁵. Ødeleggelsen av natur gjør virkningene av de menneskeskapte klimaendringene enda verre enn de ellers ville vært.

Sist, men ikke minst, er naturmangfoldet en forutsetning for å kunne gå på bioøkonomisk skattejakt: på leting etter organismer eller kjemiske stoffer som kan hjelpe oss å utvikle nyttige produkter. Et eksempel på dette er en sopp som ble funnet på Hardangervidda i 1961. Soppen inneholder et stoff som har blitt brukt i transplantasjonsmedisiner siden 1980-tallet, og som er på Verdens helseorganisasjons liste over essensielle legemidler⁶. 70 prosent av dagens kreftmedisiner er fra naturen, eller framstilt syntetisk fra stoffer vi først fant i naturen⁷.

© SHUTTERSTOCK

INSEKTENES BIDRAG TIL MENNESKER:

Insekter er tallrike og tilstede i nesten alle økosystemer. Uten insektene vil prosesser og funksjoner i naturen bryte sammen, for eksempel store deler av vår matforsyning. 35 prosent av avlingene i verden, og 90 prosent alle villblomster og planter, avhenger av pollinerende insekter, som bier, fluer eller sommerfugler. Insektene bidrar også til at ny matjord dannes. Sammen med andre smådyr, sopp og mikroorganismer bryter de ned organisk materiale slik at næringsstoffene kommer tilbake til jorden.

FNs naturpanel har beregnet at insektenes pollineringsarbeid har en direkte påvirkning på avlinger til en verdi av 235-577 milliarder USD globalt.

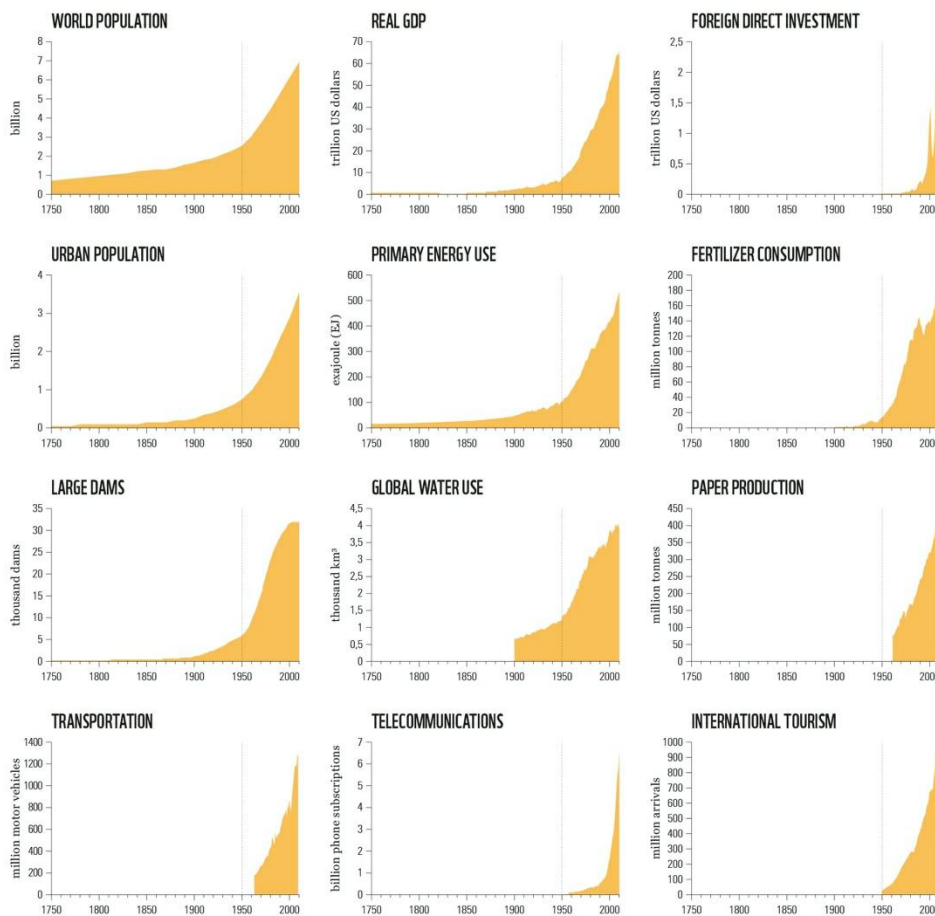
En rapport viser at globalt er 40 prosent av insektartene truet med utryddelse i løpet av de neste tiårene. Videre viser forskning en nedgang på 75 prosent i insekter i tyske naturreservater de siste 27 årene. Hovedårsaken er intensivt landbruk som fører til tap av leveområder. Kjemiske landbruksprodukter, fremmede arter og klimaendringer er ytterligere årsaker til reduksjonen. Vi vet foreløpig lite om tilstanden til insektene i Norge.

2. DEN STORE AKSELERASJONEN

Ingenting i menneskehetens historie kan sammenlignes med de ødeleggelsene og endringene som har skjedd de siste drøyt femti årene.

Vi mennesker endrer nå naturen så mye at vi er i ferd med å kraftig svekke vårt eget livsgrunnlag. FNs naturpanel rapporterer at 75 prosent av landjorda er betydelig endret, 66 prosent av havet er utsatt for økende negativ påvirkning og over 85 prosent av våtmarker er tapt⁸. WWFs Living Planet Report viser at bestandene av ville dyr i gjennomsnitt har gått ned med 60 prosent siden 1970. Over halvparten av verdens tropiske skoger er ødelagt siden 1960-tallet⁹. 1/3 av verdens kommersielle fiskebestander er overfisket¹⁰.

SOCIO-ECONOMIC TRENDS

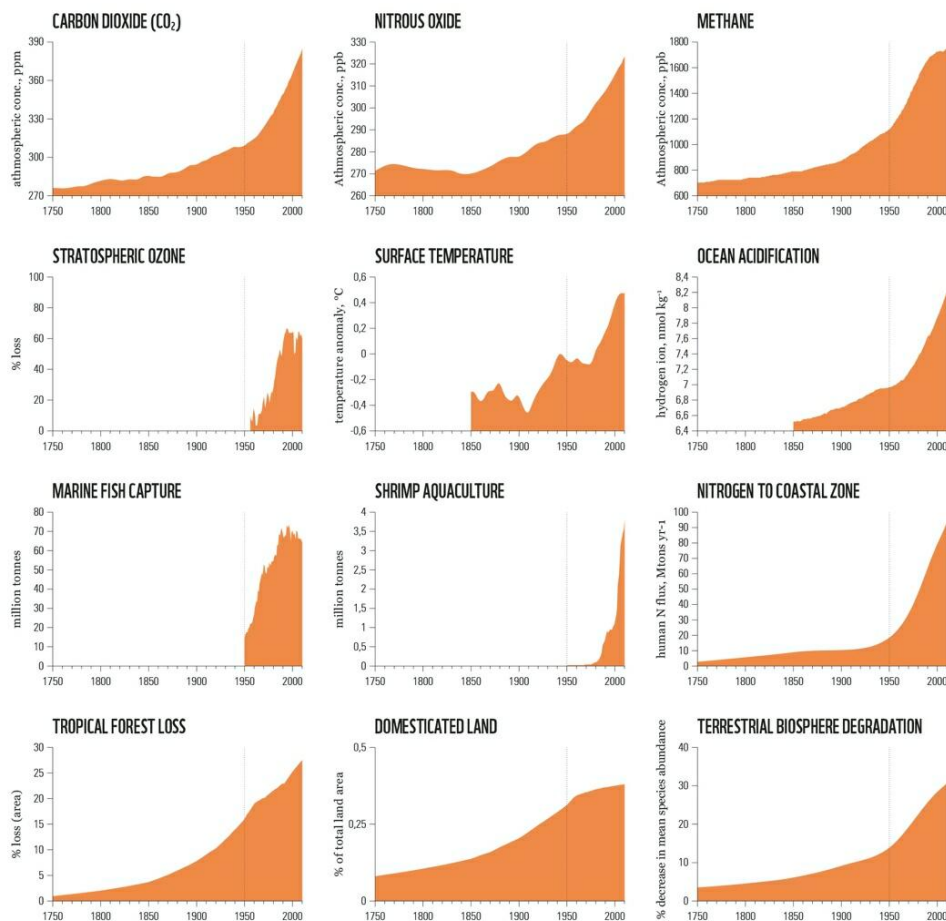

Figur: Steffen, W., et al. (2015) *The trajectory of the Anthropocene : The Great Acceleration*.

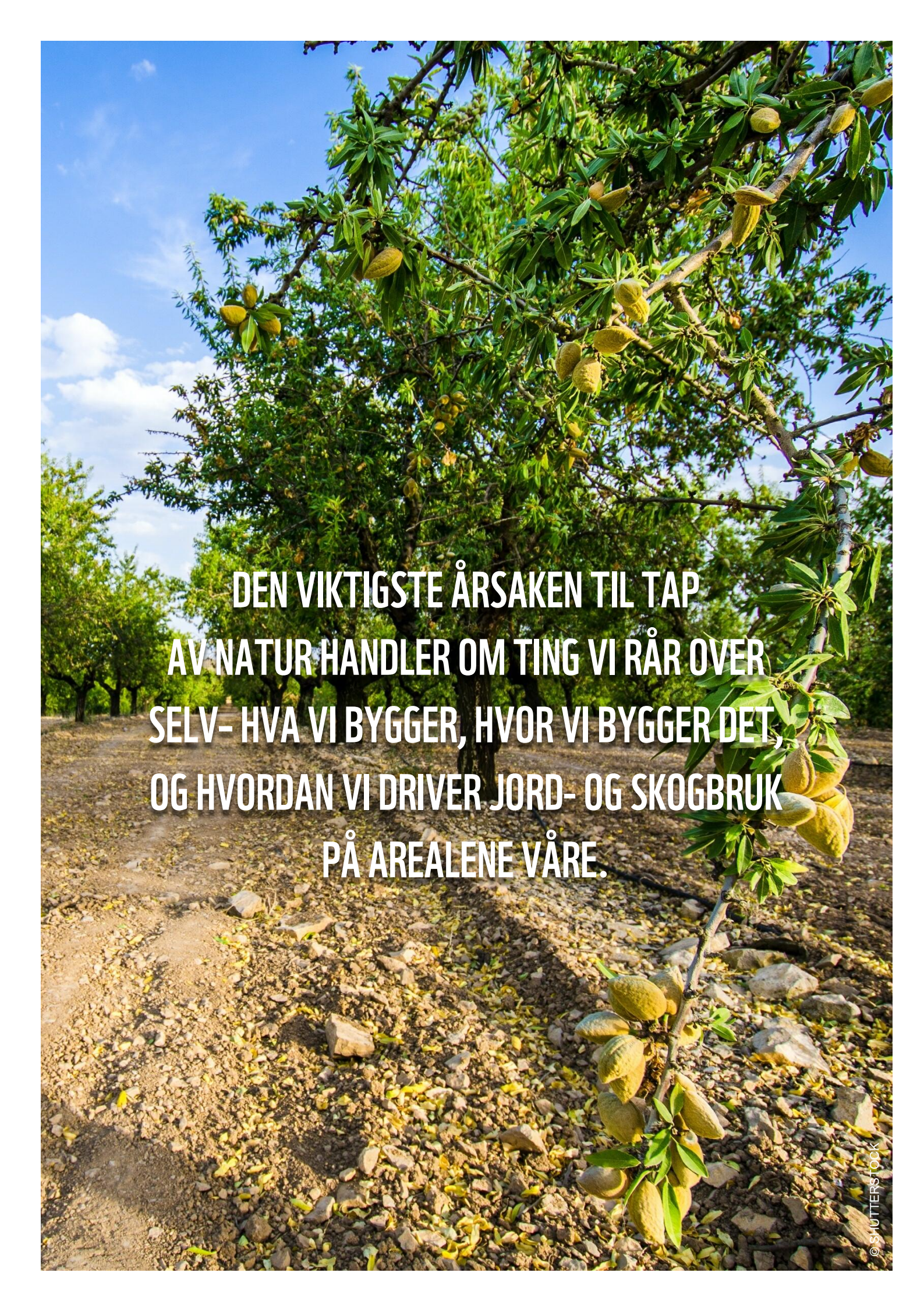
Mens vi produserer og høster stadig mer, viser FNs naturpanel reduksjon i 14 av 18 kategorier naturgoder som panelet har undersøkt.¹¹ Det internasjonale naturpanelet (IPBES)¹² har estimert at landforringelse¹³ koster mer enn 10 prosent av verdens samlede bruttonasjonalprodukt hvert år, for eksempel i tap av naturlig flomvern, ferskvann, tap av fruktbar jord og pollinering. Velferden til 3,2 milliarder av oss er allerede negativt påvirket.

Naturtapet foregår også i Norge. For hver femte art som vurderes, havner én på den offisielle rødlista. Myndighetene måler tilstanden for naturmangfoldet i en egen naturindeks. Den viser at det går dårlig med mange av økosystemene våre. Fjell, våtmark og kyst har alle hatt en negativ utvikling de siste årene, og dårligst stilt av alle er skogen.

EARTH SYSTEM TRENDS

Figur: Steffen, W., et.al. (2015) *The trajectory of the Anthropocene : The Great Acceleration.*

**DEN VIKTIGSTE ÅRSAKEN TIL TAP
AV NATUR HANDLER OM TING VI RÅR OVER,
SELV- HVA VI BYGGER, HVOR VI BYGGER DET,
OG HVORDAN VI DRIVER JORD- OG SKOGBRUK
PÅ AREALENE VÅRE.**

Fem drivkrefter bak tap av natur

Endret arealbruk. Den viktigste årsaken til tap av natur handler om ting vi rår over selv– hva vi bygger, hvor vi bygger det, og hvordan vi driver jord- og skogbruk på arealene våre. Avskoging, flatehogst, drenering, gjengroing, gjødsling, oppdyrking, nedbygging og oppdemming er noen eksempler på hvordan vi endrer arealer. Av artene som er truet i Norge, er 87 prosent truet fordi vi har endret leveområdene deres på grunn av ulike typer arealendringer.

Fremmede arter. Fremmede arter kan gjøre stor skade i naturlige økosystemer ved å utkonkurrere lokale arter, eller føre til spredning av sykdommer som lokale arter mangler motstandskraft mot. Fremmede arter innføres i all hovedsak gjennom økt handel og reiseliv. Internasjonal skipsfart truer for eksempel økosystemer om de bryter internasjonale konvensjoner og dumper urensset ballastvann. Europeiske asketrær trues på hele kontinentet av en skadegjører fra Asia som er ufarlig asketrær der.¹⁴

Forurensning. Det finnes mange former for forurensning. Avrenning av næringssalter fra jordbruksareal eller tungmetaller fra en nedlagt gruve kan være ødeleggende for lokal natur, mens langtransportert nitrogen og fettløselige giftstoffer kan spre seg over store områder og gjøre skade på et helt hav eller et kontinent. Sur nedbør er et eksempel på en type forurensning som har hatt store konsekvenser for norsk natur, men som skyldes utslipp fra andre land. Omfanget av sur nedbør har blitt betydelig redusert, men langtransportert nedfall av nitrogen er fremdeles en utfordring over store deler av Sør-Norge. De siste par årene har plastforsøpling fått stor oppmerksomhet. Plast brytes svært langsomt ned i naturen, og er blant mye annet en trussel mot alt dyreliv i havet. Vi har langt fra god nok oversikt over alle konsekvensene plastforsøplingen medfører.

Overhøsting og ulovlig jakt og fiske. Flere fiskebestander høstes i større omfang enn det som blir anbefalt som bærekraftig av forskerne. Skjer dette over lang tid, kan bestandene kollapse slik den norske sildebestanden gjorde på slutten 1960-tallet. Heldigvis bygde denne bestanden seg opp igjen, men lite tyder på at vi har lært. I dag fiskes det blant annet for mye uer i norske farvann, til tross for at forskerne anbefaler fangststopp. Torskebestanden utenfor Canada kollapset tidlig på 1990-tallet etter omfattende overfiske. Denne bestanden har fremdeles ikke klart å bygge seg opp igjen, selv etter stopp i fisket. I tillegg til overhøsting, er også ulovlig jakt og fiske et problem for en rekke arter. Overhøsting er også tett knyttet til ulovlig handel med truede arter.

Klimaendringer. Klimaendringer kommer gjerne på toppen av andre negative drivkrefter, og forsterker den allerede negative utviklingen for en rekke arter. Klimaendringer gjør det for eksempel lettere for fremmede arter å etablere seg i Norge og kan samtidig bidra til at lokale arter mister fotfestet og fordrives. Forskning viser at verdens arter flytter seg nordover og at det skjer langt raskere enn tidligere antatt.¹⁵ Videre kan et leveområde som allerede er splittet opp av veibygging, krympe enda mer fordi det blir for varmt eller tørt i andre deler av leveområdet. Mange av artene som er i størst fare lever i tropiske og subtropiske strøk, men også i Norge vil naturen endre seg som følge av klimaendringer, og spesielt arter i høyfjellet og Arktis vil være utsatt.

Antroposen

Den geologiske epoken vi lever i nå, blir foreslått kalt «antroposen» etter det greske ordet «antropo» som betyr menneske. Dette fordi menneskelig aktivitet er det som først og fremst forandrer naturen i dag. I rapporten om klimaendringer og landarealer viser FNs klimapanel at mennesker utnytter så mye som 72 prosent av planetens isfrie arealer, selv om vi kun bor på 1 prosent. Resten av arealene bruker vi til å sikre oss mat, klær, materialer og andre ting vi trenger. I dag bruker vår globale økonomi mer enn 1,7 kloder når det måles i økologisk fotavtrykk (Global Footprint Network 2019).

Ifølge FNs naturpanel er velferden til 3,2 milliarder mennesker negativt påvirket av forringelse av landområder¹⁶. Den siste risikorapporten¹⁷ fra World Economic Forum rangerer ødeleggelse av naturlige økosystemer, vannkriser og luftforurensning som større trusler enn aksjebobler, korrupsjon og terrorangrep. Samtidig vet vi at økonomisk vekst fortsetter å skje på bekostning av naturen.

WWFs Living Planet Report 2018 lister opp seks økonomiske aktiviteter som spesielt skaper et press på naturen: jordbruk, skogbruk, jakt og fiske, energi og transport, gruvedrift og infrastruktur. Mange av disse sektorene er selv avhengige av velfungerende økosystemer. Dessuten er de helt avgjørende for oss moderne mennesker. Hver enkelt aktivitet er, isolert sett, gjerne legitim og uskadelig, men summen og intensiteten av aktivitetene gjør at naturen blir ødelagt og livsgrunnlaget forringet.

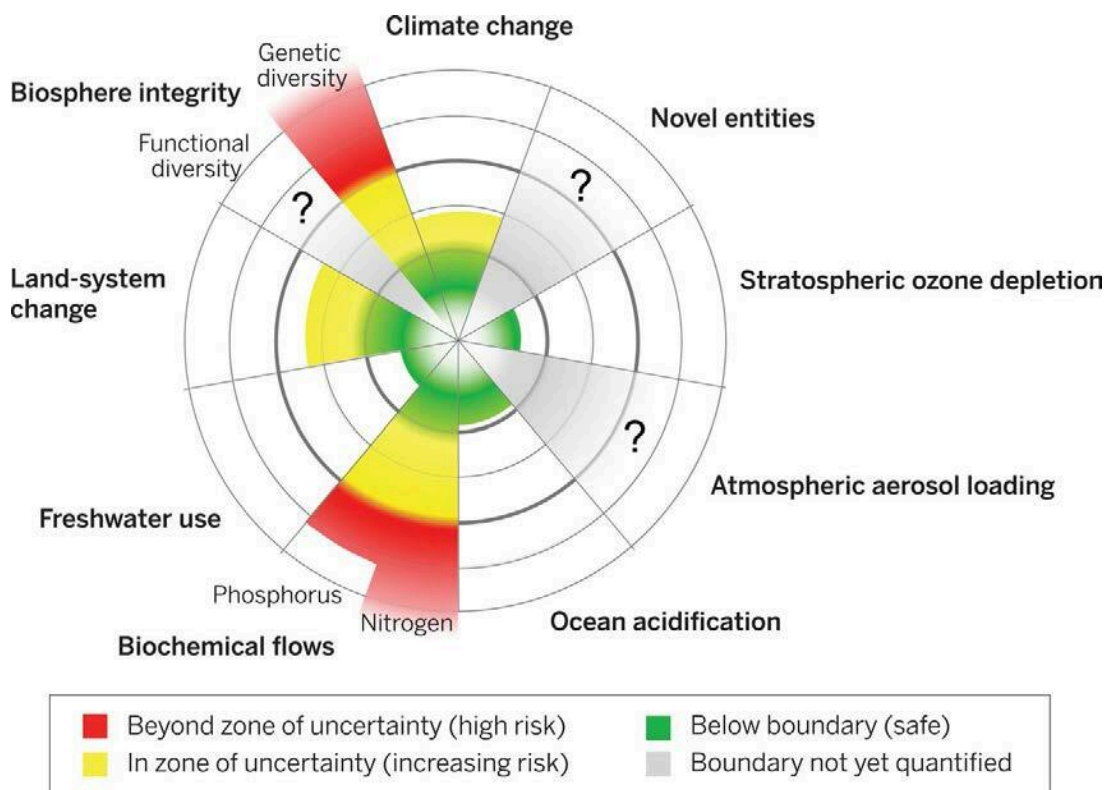
Målet må derfor være å snarest mulig legge om til et levesett og en verdiskapning innenfor planetens tålegrense. Det må skje før dagens miljøbelastning trigger én eller flere såkalte vippepunkter for jordens livsoppretholdende systemer – før det er for sent å gjenopprette eller tilbake stille.

Den gjensidige påvirkningen mellom klima og natur blir også stadig tydeligere. Mens landbruk, skogbruk og annen bruk av land bidrar med nesten en fjerdedel av klimagassutslippene, blir også landområdene og naturmangfoldet i dem sterkt preget av klimaendringene. En økning i ekstreme vær-situasjoner som kraftig regn og tørke, havstigning, flom og vind, legger ekstra press på økosystemene. Blant annet blir matproduksjonen rammet gjennom mindre forutsigbare avlinger.

Verdiskaping innenfor planetens tålegrenser

Forskningsinstituttet Stockholm Resilience Center har laget et rammeverk for planetens tålegrenser¹⁸. De har identifisert ni globale prosesser relatert til forandringer i miljøet som drives av menneskelig aktivitet. Disse ni prosessene regulerer samspillet mellom jord, hav, atmosfære og naturmangfold. Dette har betydning for planetens stabilitet og evne til å tåle endringer og sjokk og samtidig opprettholde nåværende funksjoner. Innenfor disse tålegrensene anses jorden som et trygt oppholdssted for mennesker. Forskerne kaller to av tålegrensene for *core boundaries*, kjernegrenser: klima og tap av naturmangfold. Om en av disse tålegrensene overskrides risikerer det alene å drive jordsystemet inn i en ny, ukjent tilstand.

Figur: Steffen, W., K. Richardson, J. Rockström, S.E. Cornell, et.al. (2015)

Natur og klimaendringer henger tett sammen, og løsninger som stanser klimautslipp kan også bidra til mer natur. Et eksempel på dette er *agroskogbruk*: skogjordbruk som kombinerer trær og jordbruksvekster. FNs naturpanel¹⁹ og FNs klimapanel anbefaler agroøkologiske driftsmetoder, og at jordbrukere også integrerer økologiske funksjoner og hensyn i matproduksjonen. Panelene anbefaler også at vi går vekk fra dagens trend med monokulturer, og heller øker mangfoldet i jordbruket.

**WWF MENER FINANSBRANSJEN
HAR ET SAMFUNNSANSVAR - MEN OGSÅ EN
EGENINTERESSE AV - Å STANSE TAP AV NATUR OG
NATURMANGFOLD OG BIDRA TIL MER NATUR**

3. HVA ER FINANSBRANSJENS ROLLE?

Finansaktører som banker, investorer og forsikringsselskaper spiller en viktig rolle i samfunnet, blant annet fordi de formidler og plasserer kapital for privatpersoner, næringsliv og myndigheter. Slik påvirker finansaktørene hvilke aktiviteter som skal få kapital og hvilke som ikke skal få det. Som tilrettelegger for andre deler av samfunnet, må finansnæringen ligge i forkant om vi skal få til en bærekraftig samfunnsutvikling. Videre er finansaktører en viktig stemme i den offentlige debatten og i myndighetspåvirkning.

Mange finansaktører har en bred eksponering mot for eksempel ulike markeder og sektorer og har en langsiktig tidshorisont. De gir for eksempel lån til skip som skal seile i 30 år, bygg som skal stå enda lenger, og investerer for pensjonssparere som skal ha utbetalinger mange tiår frem i tid. Bransjen har følgelig interesse av at tingene (bygninger, skip og broer) og aktivitetene skal være operative og lønnsomme i fremtiden, og dermed interesse av at virksomheter og prosjekter de investerer i er bærekraftige på lang sikt. For finansaktører med porteføljer som dekker mange sektorer og markeder følger også en interesse av at markedene skal være velfungerende og bærekraftige i økonomisk, miljømessig og sosial forstand, slik at det er rom for mange lønnsomme aktiviteter og at ikke noen aktiviteter forringer eller ødelegger mulighetene for andre. Når vi vet at naturen bidrar til velferd og er en forutsetning for mye verdiskaping, blir det naturlig å spørre: Skapes verdiene innenfor planetens tålegrenser, eller fører aktivitetene til degradering av natur?

Ikke minst ønsker de fleste finansaktører seg forutsigbarhet og stabilitet i markeder og rammevilkår. Klimaendringer og tap av natur endrer livsgrunnlaget vårt og truer forutsigbarheten og stabiliteten både fysisk og direkte, og politisk gjennom de systemendringer som må til for å snu utviklingen. Det er derfor i bransjens langsiktige interesse å bidra til å stabilisere natur og klima, og stanse de menneskeskaptene endringene.

Det er den samlede innsatsen fra myndigheter, næringsliv og sivilsamfunn som skaper dagens og fremtidens samfunn, og finansbransjen er intet unntak. WWF mener finansbransjen har et samfunnsansvar - men også en egeninteresse av - å stanse tap av natur og naturmangfold, og bidra til mer natur og styrkede økosystemer.

4. FINANSAKTØRENES TILNÆRMING TIL NATUR OG NATURMANGFOLD

WWF har dybdeintervjuet 10 norske finansaktører. Formålet var å kartlegge hvordan aktørene håndterer risiko knyttet til tap av natur og naturmangfold, og hva de tenker om tap av natur som finansiell risiko. Dette kapittelet er delt i to deler: den første delen beskriver den tilnærmingen finansaktørene har til natur og naturmangfold i dag, den andre beskriver hvilke barrierer som må overstiges for at tap av natur skal komme høyere opp på agendaen til finansielle aktører.

Dagens tilnærming

Alle aktørene erkjenner at det er en risiko for at virksomheter kan ha negativ påvirkning på natur og naturmangfold. Skade på sårbar natur er ingen ny risikofaktor. Både selskaper og finansinstitusjoner har i mange år forholdt seg til ulike typer risiko som skade på natur kan medføre. Mest typisk operasjonell risiko som for eksempel driftsbrudd på grunn av manglende tilgang på ferskvann, politisk risiko som endringer i reguleringer i forbindelse med utslippstillatelser og konsesjoner, og omdømmerisiko ved for eksempel utslipp som forurensere og bøter i forbindelse med disse.

Risikoforståelsen knyttet til natur og naturmangfold er i stor grad knyttet til ødeleggelse av områder med høye naturverdier, for eksempel verdensarvområder og områder med høye biologiske verdier. Risikoen er ofte forbundet med omdømme og reflekterer at finansaktørene ikke ønsker å være medvirkende til, eller assosiert med, grov miljøskade eller brudd på reguleringer eller internasjonale normer knyttet til miljø. Ofte handler det om enkeltselskapers ødeleggelse av natur lokalt eller negativ påvirkning på en truet art. Avskoging og forurensning av ferskvann var de eksemplene som oftest ble trukket frem i intervjuene.

Alle aktørene har retningslinjer og/eller forventninger til selskapers påvirkning på natur og naturmangfold. Retningslinjene og forventningene er basert på internasjonale konvensjoner som Ramsar-konvensjonen (Konvensjonen om våtmarker), FNs konvensjon om biologisk mangfold, FNs havrettskonvensjon og Verdensarvkonvensjonen. Noen av bankene bruker standardene til International Finance Corporation (IFC) på naturmangfold²⁰, som er et rammeverk for vurdering av hvordan et prosjekt påvirker naturmangfold og økosystemtjenester. De fleste av de intervjuede institusjonenes retningslinjer refererer også til FNs bærekraftsmål, som inkluderer mål om natur og naturmangfold.

Retningslinjene og forventningene brukes i dialog med låntakere og selskaper som aktørene er investert i. Retningslinjene handler om hvordan virksomheter skal hindre skade på natur, hvordan de kan redusere sin negative påvirkning og hvordan de kan styrke den positive påvirkningen. Eksempler på dette er forventninger til hva selskaper som gjør store inngrep i naturen skal gjøre når aktivitetene er avsluttet. Det kan for eksempel være forventninger til at gruveselskap

skal restaurere et landskap tilbake til (tilnærmet) opprinnelig tilstand slik det var før inngrepet. I intervjuene ble det nevnt flere eksempler på dialoger som finner sted med låntakere eller porteføljeselskaper: plast og soya i norsk landbrukssektor, rømming og lus i norsk oppdrettsnæring, produksjon av soya, hogging av tømmer og storfedrift i tropiske skogområder, og gruvedrift. Mange av disse dialogene handler både om naturmangfold og klima, som er nært knyttet sammen (se tekstboks om Amazonas).

De fleste aktørene vi har intervjuet har retningslinjer for å hindre finansiering av grov eller alvorlig miljøskade. De fleste banker og investorer har kriterier for å hindre finansiering av visse typer produkter og oppførsel som fører til alvorlig miljøskade. Det har for eksempel ført til utelukkelse av selskaper på grunn av plantasjer og bygging av kullkraftverk i områder med høy biologisk verdi. Store, norske investorer og kapitalforvaltere er stort sett åpne om hvilke selskaper de har utelukket. Et konkret eksempel er råvareselskapet Noble Group, som flere har ekskludert fra investeringsuniverset fordi selskapet har bidratt til avskoging av områder med høy biologisk verdi for å dyrke palmeoljetrær. Listen for utelukkelse ligger høyt, og flere investorer ekskluderer bare dersom det er uakseptabel risiko for pågående eller fremtidig miljødeleggelse. Det vil si at alvorlige hendelser, som for eksempel Deepwater Horizon-ulykken til det britiske oljeselskapet BP, ikke nødvendigvis førte til stans av utlån eller investeringer. Flere av bankene vi intervjuet viste til sektorspesifikke spørreskjemaer som har til formål å avdekke risiko for negativ påvirkning på miljø. Bankene var åpne på at det er en utfordring å lage skjemaer som på den ene siden er nyttige og hensiktsmessige, og samtidig ikke er for krevende og omfattende for kunde og bank.

Intervjuene viser at aktørene i stor grad har identifisert de sektorene som står for det største presset på naturen og økosystemene. Disse sektorene er gruvedrift, skogbruk, olje- og gass, energiproduksjon og –distribusjon, store byggeprosjekter, landbruk og oppdrett og fiske. Dette er i tråd med de seks økonomiske aktiviteter som spesielt skaper et press på naturen ifølge WWFs Living Planet Report: jordbruk, skogbruk, jakt og fiske, energi og transport, gruvedrift og infrastruktur. I tillegg ble ferskvann og vannforvaltning trukket frem i flere av intervjuene.

Avhengig av størrelse og marked, har banker og investorer systemer for å skaffe informasjon om selskapenes påvirkning på natur. Banker har ofte personlige og direkte relasjoner til sine kunder og innhenter informasjon i dialog med lånekunden. I intervjuene viste noen av bankene til skjemaer med miljøspørsmål som brukes i dialog med kunder. I tillegg finnes det verktøy som særlig brukes av banker som driver med prosjektfinansiering og store bedriftslån. Et eksempel på et slikt verktøy er Ekvatorprinsippene²¹. Ekvatorprinsippene gir retningslinjer for å kartlegge, vurdere og styre risiko relatert til miljø- og sosiale forhold i konkrete prosjekter. Alle de intervjuede aktørene som driver kapitalforvaltning kjøper informasjon og analyser om miljø, sosiale forhold og selskapsstyring på selskapsnivå fra eksterne leverandører. Alle investorene som ble intervjuet kjøper inn ESG-data²² på selskapsnivå. Det gjøres altså vurderinger av selskapers påvirkning

på natur og naturmangfold, men med mindre dette resulterer i en åpenbar risiko på selskaps- eller prosjektnivå, påvirker det ikke finansieringsbeslutningen.

Aktsomhetsvurderinger og miljødata klarer ikke fange opp risiko forbundet med tap av natur og naturmangfold. I intervjuene av investorene ble det trukket frem at miljødata og -analyse fra tjenesteleverandører er basert på selskapenes intensjoner, prosesser og alvorlige miljøhendelser, mens det er lite, om ikke fravær av, informasjon om selskapers avhengighet av natur og økosystemer. I intervjuene ble det også fremhevet at rapporteringsrammeverk og analyseverktøy er upresise, lite konkrete og lite kvantifiserbare når det gjelder påvirkning på natur og naturmangfold. Rammeverkene kan også være lite treffsikre. I et av intervjuene med bankene ble det trukket fram at Ekvatorprinsippene først og fremst blir brukt i prosjekter som ligger utenfor OECD-landene og dekker for eksempel ikke gruvedrift i nordiske land. Et eksempel som ble brukt var kobbergruven Nussir der det er ulike syn på risikoen for negativ påvirkning på natur, naturmangfold og økosystemer når gruveavfallet deponeres i Repparfjorden. Dersom banker kun bruker Ekvatorprinsippene som påkrevd, vil dette være risiko som ikke vurderes av bankene siden deponeringen er lovlig og godkjent av myndighetene.

Alle aktørene som ble intervjuet er enige i at næringslivet er helt avhengig av velfungerende økosystemer og de tjenestene de leverer. Det var en entydig tilslutning blant de intervjuede til at en stor del av næringslivet direkte eller indirekte er avhengig av naturgoder som er resultat av natur, naturmangfold og velfungerende økosystemer. I intervjuene var det også flere som trakk frem en forståelse for potensielle risikoer forbundet med tap av natur, for eksempel matsikkerhet, men at slik risiko ikke er kvantifisert.

Til tross for en erkjennelse av næringslivets avhengighet av naturgoder, har ingen av aktørene en etablert tilnærming til hvordan tap av natur systematisk kan utgjøre en finansiell risiko. Intervjuene viser at naturmangfold og natur i stor grad er begrenset til enkeltsekskapers negative påvirkning på natur gjennom enkelthendelser, eller begrenset til et geografisk område. Videre viser intervjuene at det ikke gjøres systematiske vurderinger av hvordan selskaper eller sektorer er avhengige av natur, naturmangfold og økosystemer, hva det betyr at disse er truet eller hvordan en forringelse av dem kan risiko og lønnsomhet. I et av intervjuene ble det sagt at det er en «ustrukturert bevissthet» om betydningen av tap av natur, men at det ikke finnes en systematisk tilnærming eller verktøy som er implementert. Samtidig er det i dag ingen opplevelse av at tap av natur truer en global, diversifisert portefølje: «Ingen er i dag redd for å tape penger på grunn av tap av natur».

Eksternaliteter og summen av aktiviteter som kan føre til forringelse av natur og økosystemer blir ikke tatt med i beregninger og beslutningsgrunnlag. Selv i tilfeller der dagens risikosystemer på én eller annen måte inkluderer den finansielle effekten av tap av natur, gjelder dette som regel kun de direkte konsekvensene av prosjekter det investeres i. Finansiering av

fiskeri kan for eksempel ta med risikoen for oljeutslipp fra en tråler med det det medfører av endrede forutsetninger for rederiet. Det som typisk ikke tas med, er risikoen for at fiskebåten sammen med mange andre overbeskatter en ressurs som kan føre til kollaps av en bestand. En risikovurdering ved finansiering av landbruk tar kanskje med fare for flom eller plantesykdommer, men kanskje ikke faren for varig forringelse av matjord gjennom intensiv drift med kjemikalier og pløying. En av intervju kandidatene sa at “Det er et paradoks at en risiko av det omfanget som tap av natur representerer er neglisjerbar i dagens systemer.”

Finansaktørene opplever lite interesse for, og spørsmål om, natur og naturmangfold fra eiere og kunder. Det vises til enkelte eksempler der eiere eller kunder har vært bekymret for negativ påvirkning på natur i sektorer som oppdrett, palmeolje og fornybart. De intervjuede mener imidlertid at eiere og kunder vil bli mer opptatt av tap av natur fremover når kunnskapen øker. Nyheter om store reduksjoner i insektbestander er et eksempel som blir trukket frem av flere aktører som en øyeåpner.

Det er en entydig forventning blant de intervjuede om at oppmerksomheten rundt tap av natur og naturmangfold vil øke fremover. Særlig ble rapporten fra FNs naturpanel som kom våren 2019 trukket frem som en viktig øyeåpner. Intervjuene viste imidlertid at ikke alle kjente til at FN har et naturpanel. Noen av intervjuobjektene mente at verdien av natur og naturgoder vil bli mer synlig når den gjensidige avhengigheten mellom klima og natur blir mer tydelig. Flere hadde også en forventning om at det vil komme flere reguleringer forbundet med naturmangfold fremover og at det vil kunne ha en innvirkning på virksomheters lønnsomhet. I et intervju ble det påpekt: “Risikoen er at de politiske tiltakene ikke kommer.”

INVESTORINITIATIV FOR BEDRE OVERSIKT OVER GRUVEDEPONIER

I 2015 kollapset en demning med gruveavfall i Mariana og forårsaket en av Brasils verste miljøkatastrofer noensinne. Giftige leirmasser begravde hus og mennesker og fløt ut i en nærliggende elv, forurenset naturen og forårsaket vannmangel i flere byer langs elven. I januar 2019 opplevde Brasil på nytt at en demning med gruveavfall brast. Brumadinho-kollapsen kostet enda flere menneskeliv, men miljøskadene var ikke like store denne gangen.

Giftig avfall fra gruvedrift utgjør en fare for mennesker, natur og økosystemer. I etterkant av Brumadinho-kollapsen, tok noen investorer – også norske – initiativ for å øke sikkerheten ved gruveponier. Men mangel på informasjon gjorde prosessen mer komplisert. Ifølge initiativet finnes det ikke en samlet global oversikt over slamdeponier fra gruvedrift. Det er blitt estimert at det finnes rundt 18.000 slike, hvorav 3.500 er i aktiv bruk. Uten et globalt register er det vanskelig å vurdere hvor stor risikoen er, og det er uklart hvem som er ansvarlig for hvilke deponier.

A photograph of a vast field of golden wheat under a cloudy sky. In the foreground, the soil is cracked and dry, with some wheat stalks lying on the ground. The text is overlaid in the center of the image.

**“DET ER ET PARADOKS AT EN RISIKO AV
DET OMFANGET SOM TAP AV NATUR REPRESENTERER
ER NEGLISJERBAR I DAGENS SYSTEMER.”**

Barrierer

Kartleggingen viser at tap av natur som systematisk risiko er umoden i finansbransjen, og at natur og naturmangfold er vanskelig å operasjonalisere og inkludere i finansieringsbeslutninger. I samtale med finansaktørene²³ identifiserte vi en rekke barrierer som må overvinnnes for å bedre risikoforståelsen:

- **Mangel på kunnskap og bevissthet om tap av natur og hvilke trusler det innebærer.** Tap av natur og naturmangfold er ikke på agendaen til toppledelsen eller til dem som tar finansieringsbeslutninger. Dette er i dag ikke sett som en åpenbar trussel, og særlig ikke med den horisonten som finansaktørene daglig opererer med og blir målt på. Dette forklares blant annet med at de hendelsene knyttet til natur og naturmangfold, som i dag fanges opp av finansaktørenes systemer, er lokale og ofte manifesterer seg i form av bøter. Slike hendelser kan være en finansiell eller operativ belastning for et selskap og kan kanskje kortsiktig slå ut på aksjekursen eller utbyttet til aksjonærene. Det er imidlertid vanskelig å finne eksempler der skade på natur har hatt en langsiktig effekt på et selskaps evne til å tjene penger.
- **Mangel på data og måleenheter for naturmangfold og økosystemer.** I motsetning til klima, finnes det ikke standardiserte data eller metoder å bruke for å vurdere naturrisiko. Det er ingen «CO₂-ekvivalenter» når risikoen for tap av natur skal beregnes. Verktøyene som brukes i dag er basert på tjenesteleverandører som i tillegg til å samle inn offisielle data og informasjon fra selskaper, overvåker nyhetstjenester og andre kilder som kan bidra med informasjon om selskapers oppførsel. Dette blir i hovedsak rapportert som hendelser i tillegg til den vurderingen tjenesteleverandøren gjør av selskapenes informasjon med fokus på selskapers intensjoner, prosesser og hendelser. Flere av de intervjuede trakk frem at leverandørene av miljødata ikke har god data for natur og naturmangfold.
- **Mangel på historiske data.** Historiske data er et sentralt verktøy for finansinstitusjoner. Det brukes for å beregne risiko, lønnsomhet og forventede og uventede tap. Tap av natur i form av svekkede eller ødelagte økosystemer og politikk for å få tilbake mer natur er et nytt fenomen som det ikke finnes historiske data for. I mangel på kvantitative data, må skjønn, retningslinjer og politikk tas i bruk i dialog med selskaper. Banker som er i tett dialog med sine låntakere eller aktive forvaltere, er ikke ukjent med å bruke skjønn i vurdering av forretningsmodeller. Det er imidlertid utfordrende å skape en oversikt over den systematiske eksponeringen når kvantitative data mangler, og det er i dag ikke mulig å vurdere risikoen tap av natur utgjør på porteføljenivå på en kvantifiserbar måte.

- **Så lenge tap av natur ikke synes som en risiko i dagens systemer, er det som om det ikke eksisterer.** Flere av de intervjuede trakk frem paradokset at de største risikoene på lang sikt – store klimaendringer og tap av natur - er neglisjerbare når finansieringsbeslutninger tas i dag. «Vi mangler bevis på at det utgjør en risiko».
- **Så lenge nedbygging av natur er lovlig, blir det ingen vesentlig endring.** Regulering tillater nedbygging av natur og økosystemer. Så lenge det ikke er ulovlig, er det vanskelig for finansaktører å nekte finansiering. Bedre regulering av aktørene som finansbransjen finansierer er nødvendig.

INVESTORINITIATIV FOR Å STANSE AVSKOGING I AMAZONAS

Naturmangfoldet i Amazonas er formidabelt. 10 prosent av verdens kartlagte arter finnes der. Dette mangfoldet er truet. Regnskogen hogges ned for å skaffe tømmer, og brennes ned for å skaffe beiteland til kyr og arealer til soyaplantasjer. Gruvedrift og store vannkraftprosjekter bidrar også til avskoging.

Etter at media sommeren 2019 satte søkelys på alle brannene i Amazonas, lanserte 230 investorer fra 30 land en felles uttalelse som krevde stans i ødeleggelsen av Amazonas. Til sammen forvalter de 230 investorene 16 tusen milliarder dollar, tilsvarende åtte ganger Brasils årlige bruttonasjonalprodukt. I uttalelsen understreker investorene regnskogens avgjørende betydning for å stanse klimaendringene, for å beskytte naturmangfold og sikre naturgoder. De frykter at avskoging vil kunne påvirke lønnsomheten til porteføljeselskapene og at selskaper som kan ha avskoging i verdikjeden sin ikke får tilgang til de internasjonale markedene.

**BIT-FOR-BIT-NEDBYGGING:
HVER ENKELT AKTIVITET ER, ISOLERT SETT,
GJERNE LEGITIM OG USKADELIG, MEN SUMMEN OG
INTENSITETEN AV AKTIVITETENE GJØR AT NATUREN
BLIR ØDELAGT OG LIVSGRUNNLAGET**

5. NATURRISIKO

Næringsliv og verdiskaping påvirker naturen og er samtidig avhengige av den. Vi har begynt på en gjennomgripende samfunnsmessig omlegging fra fossile til fornybare energikilder, men er nødt til også å begynne på en omlegging fra et økonomisk system som forbruker natur, til et system som vedlikeholder natur. Undersøkelsen vår viser at systemene og tilnærmingene finansaktørene bruker i dag i stor grad legger vekt på den *påvirkningen* hvert enkelt selskap har på naturen. Det er imidlertid et stort behov for å styrke tilnærmingen til *avhengigheten* av naturen og hvordan tap av natur kan utgjøre en systematisk risiko for lønnsomhet.

Klimarisiko er et konsept som i økende grad brukes til å forstå de økonomiske implikasjonene av klimaendringer og overgangen fra fossilt til fornybart. Naturrisiko bør bli et tilsvarende konsept for å forstå implikasjonene av overgangen til kretsløpsøkonomi. Tap av natur har samme karaktertrekk som klimaendringer i den forstand at det er en risiko for at forutsetningene og rammevilkårene for å skape verdier endres. Samtidig er det stor usikkerhet om når, hvor og hvordan konsekvensene vil slå ut og derfor krevende å si noe om risiko. Et eksempel på dette er insektenes gratis pollineringsarbeid. Tap av insektenes pollinerings tjenester er en systematisk risiko, og ikke kun et spørsmål om hver enkelt virksomhets aktiviteter og strategi.

Kan konseptet klimarisiko hjelpe?

Konseptet klimarisiko kan hjelpe til bedre forståelse og analyse av hvordan tap av natur kan utgjøre en finansiell risiko. Klimarisiko betegner hvordan menneskeskapte klimaendringer endrer forutsetningene og rammene for næringsvirksomhet og økonomi. Dette er til forskjell fra virksomheters klimapåvirkning, som handler om klimagassutslipp. Klimarisiko og klimapåvirkning henger sammen, og det viktigste tiltaket for å redusere klimarisiko er å redusere utslippene.

Klimarisiko deles inn i tre typer:

- **Fysisk risiko:** Kostnader knyttet til fysisk skade som følge av klimaendringer som ekstremvær og tørke.
- **Overgangsrisiko:** Økonomisk risiko knyttet til overgangen til lavutslippssamfunnet, for eksempel klimapolitikk eller teknologiutvikling.
- **Ansvarsrisiko:** Erstatningskrav knyttet til beslutninger eller mangel på beslutninger som på en eller annen måte kan knyttes til klimapolitikk eller klimaendringer.²⁴

Den britiske sentralbanksjefen, Mark Carney, lanserte i 2015 *klimarisiko* som begrep i en tale til forsikringsselskaper. Han påpekte at en av hovedårsakene til at klimaendringer ikke inkluderes tilstrekkelig i beslutninger er at det er et misforhold mellom, på den ene side, de insentivene og systemene de ulike samfunnsaktørene - eksempelvis politikere og finansaktører - bruker når de tar

beslutninger, og på den annen side, årsaker og virkninger knyttet til klimaendringene. De beslutningene som i dag enten bidrar til klimaendringer eller stanser dem, blir ikke straffet eller belønnet tilsvarende. Det fører til en feilvurdering av konsekvensene av klimaendringene, og dermed at feil beslutninger tas. I etterkant av talen ble det nedsatt et utvalg, Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD), som har foreslått hvordan selskaper skulle rapportere på klimarisiko. I dag er det en forventning om at selskaper i tillegg til å ha kontroll på og rapportere på klimautslipp, også skal ha vurdert hvordan selskapet skal være lønnsomt i ulike klimascenarier og at de er åpne om dette.

Klimarisiko brukes i dag ikke bare for alle private og offentlige virksomheter, men også lokale og nasjonale myndigheter. Den norske regjeringen nedsatte et eget klimarisikoutvalg som i desember 2018 overleverte en rapport om klimarisiko for den norske økonomien.

Klimarisiko har bidratt til en bevisstgjøring om hvordan klimaendringer påvirker lønnsomhet og økonomi. Begrepet hjelper virksomheter til ikke bare å se på eget klimagassutslipp, men også vurdere hvordan fysiske klimaendringer og klimapolitikk påvirker virksomhetens aktiviteter og muligheter til å være lønnsom fremover i tid. Det har hjulpet samfunnsaktører til å analysere hvordan klimaendringene påvirker offentlige og private virksomheter - til og med nasjoner - og økonomien i dem. Det har gitt en bedre forståelse av hvor omfattende klimaendringene er, og ikke minst hvor gjennomgripende den nødvendige omstillingen for å begrense den globale temperaturøkningen til godt under to grader er. Videre har de tre typene klimarisiko beskrevet over og rapporteringsrammeverket TCFD bidratt til et felles begrepsapparat som gjør dialogene og analysene av klimaendringenes konsekvenser bedre. EUs nye retningslinjer for klimarapportering reflekterer dette med det såkalte "double materiality perspective", som dekker både hvordan virksomheten påvirker klima, men også hvordan virksomheten blir påvirket av klimaendringer, -politikk og -teknologi²⁵.

For finanssektoren har klimarisiko som konsept ført til en bredere forståelse av betydningen av klimaendringer. Perspektivet på klima er endret fra å bare handle om de selskapene med størst utslipp – som fremdeles er viktig – til å omfatte hele porteføljen, og sammenhengen innenfor og på tvers av sektorer. Dessuten har klimarisiko og TCFD skapt grunnlag for en dialog mellom finansaktører og selskaper om hva slags strategi de har for å være lønnsomme i en verden som begrenser den globale oppvarmingen til godt under to grader. Det igjen gir finansaktørene muligheter til å ha porteføljer som er i tråd med Parisavtalen.

Naturrisiko

En tilnærming til tap av natur inspirert av klimarisiko vil hjelpe selskaper, finansaktører og myndigheter til å forstå hvordan fysiske endringer i naturen og politikk knyttet til natur kan påvirke økonomi og lønnsomhet. Det vil bidra til å utvide perspektivet og tilnærmingen til tap av natur, og belyse *avhengigheten* vår av natur og naturmangfold og hvilke bidrag naturen gir til mennesker. Slik vil hensyn til natur og naturmangfold også bli en egeninteresse - hva er risikoen for meg og min virksomhet? - utover den tilnærmingen vi ser i dag, nemlig at man skal ta ansvar for ikke å bidra til alvorlig skade på natur.

Som klimarisiko, kan naturrisiko deles inn i tre typer:

Fysisk risiko: Dette handler om hvordan tap av natur og kollaps av økosystemer endrer forutsetningene for næringsvirksomhet, for eksempel gjennom redusert produktivitet eller ressursknapphet. Eksempler kan være pollinatorer som forsvinner i raskt tempo, tap av avlinger til sykdommer og skadegjørere, og jordforringelse og vannknapphet. Dette truer produktivitet, lønnsomhet og matsikkerhet.

Overgangsrisiko: Ny politikk og tiltak som innføres for å begrense tap av natur og naturmangfold, kan endre rammevilkårene for virksomheter og dermed også mulighetene for lønnsomhet. Slik politikk kan for eksempel være strengere krav og regulering rundt bruk av natur og mekanismer som setter avgifter på forbruk av naturressurser. Endrede krav til gjenbruk og resirkulering, og nye markeds- og forbrukstrender kan ha samme effekt. Det samme kan teknologiutvikling. Vi ser allerede eksempler på reguleringer som begrenser bruk av natur: Et eksempel er forbudet mot nydyrking av myr, som ble vedtatt av Stortinget våren 2019. Forbudet er vedtatt både som klima- og miljøtiltak. Forbudet vil ha konsekvenser for mulighetene til nydyrking i store deler av landet²⁶. Politiske beslutninger for å stanse tilførsel av plast i naturen kan skape trusler og muligheter for plastprodusenter, alle de som produserer og bruker emballasje, og aktører i gjenvinnings- og avfallsbransjen.

Ansvarsrisiko: Tap av natur kan gi grunnlag for søksmål mot virksomheter som har ansvar for det. Bøter og søksmål i forbindelse med enkelthendelser der natur blir skadet er ikke nytt. Deepwater Horizon-ulykken til BP og Exxon Valdez-ulykken i Alaska er eksempler på dette. Men det kan tenkes at vi vil se selskaper og myndigheter bli saksøkt fordi natur er ødelagt. Kanskje særlig kan dette gjelde ødelagte økosystemer som ikke lenger kan bidra med naturgoder.

Man kan også dra paralleller til tidsperspektivet som trekkes opp i klimarisiko for naturrisiko: Det er et misforhold mellom på den ene side de insentivene og systemene de ulike samfunnsaktørene - eksempelvis politikere og finansaktører - bruker når de tar beslutninger, og på den annen side årsaker og virkninger knyttet til tap av natur. Det betyr at konsekvensene av den bit-for-bit-nedbyggingen av natur vi ser i dag ikke blir inkludert i beslutninger.

Overgangen til en økonomi som vedlikeholder natur

Som på klimaområdet vil overgangen til en økonomi som vedlikeholder natur i stedet for å bruke natur, skje på ulike måter og med et mangfold av forskjellige drivere. Blant dem vil være endringer i internasjonale avtaler og nasjonale eller lokale lover og regler. Tilsvarende hva vi ser på klimaområdet, vil det også være endringer i etterspørsel på grunn av endrede prioriteringer blant markedsaktører. Eksempelvis arbeider nå både land, markedsaktører og storbyer over hele verden med å etablere avskogingsfrie verdikjeder. Hele hensikten med dette arbeidet er å redusere miljøpåvirkningen fra produksjon gjennom å endre etterspørsel. Virkemidlene kan variere fra forbrukerkampanjer – à la den norske kampanjen om å unngå palmeolje i alle slags forbrukerprodukter – til bruk av offentlig innkjøpsmakt. For markedsaktørene vil effekten være favorisering av sertifiserte leverandører eller av alternative produkter som ikke kan knyttes til avskoging. Jo mer effektivt denne typen arbeid viser seg å være, desto større nedsiderisiko for aktører som ikke tilpasser seg nye krav.

Sirkulærøkonomi er et svar på ressursknapphet og overforbruk. Det er også et resultat av økt etterspørsel etter bærekraftige produkter og strengere innkjøpskrav, som igjen er en konsekvens av økt bevissthet blant forbrukere og myndigheter. I 2018 ble bare 9 prosent av de materialene som kom inn i økonomien gjenbrukt, ifølge The Circularity Gap Report 2019²⁷. Det vil si at 91 prosent av materialene og ressursene vi henter ut fra naturen ikke blir brukt om igjen, og blir avfall. Overgangen fra en lineærøkonomi til en sirkulærøkonomi vil føre til store endringer for både bransjer som utvinner råvarer (for eksempel skogs- og gruvedrift), de som bruker materialer (for eksempel byggebransjen) og de som håndterer brukte materialer (avfallsbransjen, som kan bli mer som en gjenvinningsbransje). I tillegg kommer endrede forbruksmønstre som kan øke graden av lån, leie og leasing på bekostning av eie.

Det kan også tenkes at de sektorene som er av dem som har størst påvirkning på klima og natur land- og skogbruk kan få endrede rammebetingelser - ikke bare fordi de globalt er viktige drivere for klimaendringer og tap av naturmangfold, men også fordi de er en del av løsningene. Fiskeoppdrett er et annet eksempel på en næring som er avhengig av og påvirker naturen i mange ledd i verdikjeden. Fiskefôret produseres av soya som er knyttet til avskogingsrisiko og plassering av merdene kan ha negativ effekt på villaksen ved rømming. Fysiske naturendringer og ny politikk for bevaring av natur kan endre rammebetingelsene for drift i næringen.

Ved å analysere tap av natur som naturrisiko, vil vi på den ene side se på «naturpåvirkning», som handler om en virksomhets påvirkning på naturen og som kartleggingen vår har vist at på mange

måter allerede er en kjent risiko, på den annen side «naturrisiko», altså hvordan fysiske endringer i naturen, politiske tiltak og reguleringer for å hindre tap av natur, samt søksmål knyttet til tap av natur, kan påvirke virksomheter. Dette vil også øke muligheten for å belyse truslene som bit-for-bit-nedbyggingen av natur utgjør og motivere til handlinger som bidrar til mer natur. Når finansaktører får en bedre forståelse av hvilken risiko tap av natur utgjør, kan konsekvensen være dyrere kapital og dårligere finansieringsvilkår for de prosjektene og bedriftene som ikke har en strategi som opprettholder selve livsgrunnlaget vårt.

LANDBRUK - DEL AV PROBLEMET, DEL AV LØSNINGEN!

Landbruk er den største driveren bak tap av natur og naturmangfold på verdensbasis. Omtrent 60 prosent av naturmangfold har gått tap på grunn matproduksjon, og uten en betydelig omstilling vil sektoren være den desidert største årsaken til tap av arter frem til 2030. Maten vi spiser står også for 75 prosent av det globale forbruket av ferskvann, 23 prosent av klimagassutslippene og er den største driveren av tropisk avskoging.

Landbrukssektoren er også et eksempel på den bit-for-bit-nedbyggingen av natur der summen av enkelthandlinger har en stor negativ påvirkning. Dessuten kan kortsiktige gevinster ved for eksempel plantevernmidler gå på bekostning av matjordas kvalitet og langsiktige lønnsomhet. FN har pekt på at jordbruk basert på monokulturer, intensiv jordbearbeiding og omfattende bruk av kjemikalier påvirker matjordas kvalitet, reduserer naturmangfold og kan øke risikoen for sykdommer og skadedyr.

Matjorda er en av de mest oversette naturressursene, likevel er en 1/3 av verdens matjord allerede forringet, noe som påvirker produktivitet, vannkvalitet, naturmangfold og øker behov for eksterne innsatsfaktorer i form av gjødsel og kjemikalier. Universitetet i Oxford har estimert at risikoene i sektoren kan utgjøre 2.369 milliarder dollar hvert år.

**FINANSAKTØRER MÅ ERKJENNE OG ANALYSERE
TAP AV NATUR SOM RISIKO FOR TAP AV GRUNNLEGGENDE
NATURGODER OG DERMED REDUKSJON AV
LIVSGRUNNLAGET OG MULIGHETER FOR LØNNSOMHET**

6. ANBEFALINGER

Vi har begynt på en gjennomgripende samfunnsmessig omlegging fra fossile til fornybare energikilder, men er nødt til også å begynne på en omlegging fra et økonomisk system som forbruker natur til et system som vedlikeholder natur. WWF har følgende anbefalinger til finansaktører:

- Finansaktører må erkjenne og analysere tap av natur som risiko for tap av grunnleggende naturgoder, og dermed reduksjon av livsgrunnlaget og muligheter for lønnsomhet. Dette inkluderer en forståelse av hvordan lovlige aktiviteter bidrar til en bit-for-bit-nedbygging av naturen.
- Finansaktørene må vurdere hvordan det vil påvirke mulighetene for langsiktig lønnsomhet at politiske aktører og markedsaktører tar i bruk flere og sterkere virkemidler for å hindre naturtap.
- Naturrisiko bør bli et konsept for å forstå implikasjonene av overgangen til kretsløpsøkonomi. Klimarisiko er et konsept som i økende grad brukes til å forstå de finansielle og forretningsmessige implikasjonene av overgangen fra fossilt til fornybart. Naturrisiko bør bli et tilsvarende konsept, i tillegg til at man fortsetter å vurdere risiko for direkte negativ påvirkning på natur.
- Finansaktører må bidra til å utvikle verktøy som kan måle om beslutninger de tar bidrar til en utvikling innenfor planetens tålegrenser. Det betyr målemetoder som viser absolutte - eller faktiske - resultater og effekter, og som inkluderer både påvirkning på og avhengighet av naturgoder og globale miljøprosesser som klima og ferskvann.
- Finansaktører må stille tydelige krav til politikk og reguleringer. Tap av natur og naturmangfold er store, globale problemer der noen blir gratispassasjerer og andre tilfeldige ofre. Det er nødvendig at finansaktører er synligere og tydeligere på hvilke reguleringer som ligger i veien for at de skal kunne handle innenfor planetens tålegrenser, samt hvilke reguleringer, virkemidler og politikk som muliggjør at kapital flyter til aktiviteter som i sum er innenfor planetens tålegrenser. Første skritt bør være å be regjeringen om å arbeide aktivt og målrettet for at en global naturavtale kommer på plass i 2020.
- Finansaktører må tenke utenfor boksen. Finansaktører er avhengig av velfungerende markeder som igjen avhenger av velfungerende natur. Samtidig som det er viktig å finne data på selskapsnivå, er det ikke nødvendigvis sikkert at de tradisjonelle veiene til å vurdere risiko er den riktige veien å gå. Dersom tap av natur anerkjennes som en systematisk trussel mot finansiell stabilitet og lønnsomhet, men ikke fanges opp av dagens risikosystemer, kan det være like fruktbart å se på risikosystemene som å få risikoene til å passe inn i de eksisterende systemene. Finansaktører bør derfor utforske andre, mer utradisjonelle virkemidler når det gjelder å håndtere risiko forbundet med tap av natur.

- Finansaktører må være åpne om begrensninger. Finansbransjen er en regulert sektor. Myndighetene stiller mange krav til hvordan de kan drive sin virksomhet for å begrense risiko både for seg selv som selskap, men også sine kunder. Finansaktørene må være åpne om hvordan reguleringer begrenser mulighetene de har til å håndtere de truslene klimaendringer og tap av natur utgjør, og samarbeide med de aktørene som også må bidra til at vi stanser tap av natur. For eksempel er det slik at kapitalforvaltere som lager spareprodukter til pensjonssparing, må begrense den finansielle risikoen ved å følge markedene. Det betyr igjen at det er markedets utvikling som bestemmer hvor bærekraftig sparingen blir. Hvis fossil energi utgjør en stor andel av en økonomi og fornybar energi en liten andel, vil en pensjonssparing med lav risikoprofil som følger dette markedet i stor grad gjenspeile andelen av fossilt og fornybart. Det er rom for å gjøre justeringer, og de gjøres, men det er altså en grense for hvor store avvik fra markedet en forvalter kan gjøre for vanlige pensjonssparere. Åpenhet om begrensninger, kombinert med samarbeid med andre samfunnsaktører, er en nødvendighet dersom vi skal kunne håndtere risiko knyttet til klima og tap av natur på en tilfredsstillende måte.

EN PARISAVTALE FOR NATUREN:

Det internasjonale samfunnet anerkjenner den livsviktige betydningen av naturmangfold og økosystemene. Konvensjonen for biologisk mangfold (CBD) har som mål å bevare klodens naturmangfold, fremme bærekraftig bruk av ressursene, og sikre en rettferdig fordeling av godene fra utnyttelsen av genetiske ressurser. I 2010 ble det internasjonale samfunnet enige om å stanse tap av naturmangfold "for å sikre at økosystemene i 2020 er robuste og leverer livsviktige økosystemtjenester til folk". Målene i det som er kjent som Aichi-avtalen sier blant annet at myndigheter og næringsliv skal sikre at all virksomhet skjer godt innenfor trygge økologiske grenser, at fiskebestander og landbruksområder skal forvaltes bærekraftig og at miljøskadelige subsidier skal fases ut. Aichimålene er en del av FNs bærekraftsmål.

Til tross for at nesten alle land i verden har sluttet opp om å stanse tap av natur, fortsetter ødeleggelsen og forringelsen. Utsiktene for at Aichimålene blir oppnådd i 2020 er dårlige, både globalt og i omtrent hvert eneste enkeltland.

Partslandene som har undertegnet konvensjonen møtes i Kunming i Kina høsten 2020. Der skal de bli enige om mål, forpliktelser og tiltak for tiåret som kommer. WWF mener at den nye avtalen som skal fremforhandles må ta mål av seg til å bli en Parisavtale for naturen med overordnede, felles målsettinger for alle land og nasjonale forpliktelser.

VEDLEGG

Intervjuede institusjoner:

- DNB Bank
- DNB Kapitalforvaltning
- Gjensidigestiftelsen
- Grieg Investor
- Klp
- Opplysningsvesenets fond
- Oslo Pensjonskasse
- Nordea Bank
- Sparebank1 Østlandet
- Storebrand Kapitalforvaltning

Intervjuene

Tap av natur er ikke et modent tema i offentlig debatt eller i næringsliv, derfor ble undersøkelsen utformet utfra antakelsen om at naturrisiko ikke er etablert som konsept eller systematisk integrert i finansaktørers investeringsbeslutninger. Det ble derfor gjennomført dybdeintervjuer i stedet for ja/nei-spørsmål.

Spørsmålene som ble stilt:

1. Har dere identifisert risikoer knyttet til (tap av) natur og/eller naturmangfold?
2. Har dere retningslinjer knyttet til natur og/eller naturmangfold?
3. Stiller dere krav om natur/naturmangfold til virksomheter som selskapet finansierer?
4. Er dere involverte i initiativer som er knyttet til natur/naturmangfold?
5. Tilbyr dere noen finansielle produkter som har integrert hensyn til natur/naturmangfold?
6. Kjenner/refererer dere til
 - i. Aichi-målene?
 - ii. Naturrelaterte mål i bærekraftmålene?
 - iii. En ny global avtalen for naturen i 2020?
7. Opplever dere at eiere eller andre interessenter stiller spørsmål om natur/naturmangfold?
8. Er tap av natur/naturmangfold noe dere anser at det vil bli mer oppmerksomhet om fremover?
9. Er du enig i påstanden om at «næringslivet er helt avhengig av velfungerende økosystemer og de tjenestene de leverer»?
10. Er du enig i påstanden om at «(tap av) natur og naturmangfold kan utgjøre finansiell risiko»?
11. Synes du at «naturrisiko» et godt begrep for å beskrive trusler og muligheter som (tap av) natur og naturmangfold kan utgjøre?
12. Naturen er og har vært under press over flere tiår. Hva mener du de største hindringene/utfordringene som finansaktører møter for å ta mer hensyn til natur i deres investeringsbeslutninger er?
13. Hva synes du de viktigste elementene av et politisk/regulatorisk miljø som tilrettelegger for et sterkere engasjement av finanssektor burde være?

-
- ¹ “Nature’s contribution to people” (NCP). Diaz, S. et al. (2018), “Assessing nature's contributions to people”, *Science*, Vol. 359, Issue 6373, pp. 270-272
- ² Costanza, R. et al. (2014), “Changes in the global value of ecosystem services”, *Global Environmental Change*, Vol. 26, pp. 152-158
- ³ Folke, C. et al. (2020). Regime shifts, resilience, and biodiversity in ecosystem management. *The Annual Review of Ecology, Evolution, and Systematics*, 35, 557-581.
- ⁴ IPBES (2016). The assessment report of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services on pollinators, pollination and food production.
- ⁵ Internal Displacement Monitoring Centre (2019) Global Report on Internal Displacement
- ⁶ <http://www.urnatur.no/hardangerviddasopp-redder-liv>
- ⁷ IPBES (2019) Summary for policymakers of the global assessment report on biodiversity and ecosystem services.
- ⁸ IPBES (2019) Summary for policy makers on biodiversity and ecosystem services
- ⁹ IUCN (2017) Deforestation and forest degradation. IUCN Issues brief
- ¹⁰ FAO (2018) The State of World Fisheries and Aquaculture (SOFIA)
- ¹¹ IPBES Global Assessment Report on biodiversity and ecosystem services (2019)
- ¹² IPBES (2018): The IPBES assessment report on land degradation and restoration. <https://www.ipbes.net/news/media-release-worsening-worldwide-land-degradation-now-%E2%80%98critical%E2%80%99-undermining-well-being-32>
- ¹³ IPBES definerer jordforringelse som «de mange prosesser som forårsaker tap av naturmangfold, økosystemtjenester og funksjoner». Forringet land er land som viser en vedvarende nedgang i biologisk mangfold, økosystemfunksjoner eller tjenester som ikke kan gjenopprettes uten en stor innsats over flere tiår.
- ¹⁴ <https://www.iucn.org/news/species/201909/over-half-europes-endemic-trees-face-extinction>
- ¹⁵ <https://miljostatus.miljodirektoratet.no/tema/arter/fremmede-arter/>
- ¹⁶ IPBES (2018) [Assessment Report on Land Degradation and Restoration](#). IPBES secretariat, Bonn, Germany.
- ¹⁷ World Economic Forum (2019) The Global Risks Report 2019, 14th Edition.
- ¹⁸ Steffen, W., K. Richardson, J. Rockström, S.E. Cornell, et.al. 2015. [Planetary boundaries: Guiding human development on a changing planet. Science 347: 736. 1259855](#)
- ¹⁹ IPBES (2018) [Assessment Report on Land Degradation and Restoration](#). IPBES secretariat, Bonn, Germany.
- ²⁰ https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/topics_ext_content/ifc_external_corporate_site/sustainability-at-ifc/policies-standards/performance-standards/ps6
- ²¹ <https://equator-principles.com/>
- ²² ESG er forkortelse for Environmental (miljømessig), Social (sosial) og Governance (selskapsstyring).
- ²³ Dette er en oppstilling av forslagene som kom i løpet av samtalene. Ikke alle intervju kandidatene står bak alle barrierene.
- ²⁴ <https://energiogklima.no/blogg/klumarisiko-kort-forklart/>
- ²⁵ European Commission (2019). Guidelines on reporting climate-related information.
- ²⁶ https://www.nrk.no/nordland/regjeringen-forbyr-bondene-a-dyrke-mat-i-myromrader_-_vil-ramme-landbruket-hardt-1.14494694
- ²⁷ Circle Economy (2019). The Circularity Gap Report 2019.

NATURRISIKO

Systemsvikt

Naturen gir oss flere goder som luft, rent vann og ressurser vi kan høste. Men mange steder bryter økosystemer sammen på grunn av menneskelig påvirkning.

5 drivere

Tap av natur og naturmangfold er hovedsakelig et resultat av arealendring, fremmede arter, overhøsting, forurensning og klimaendringer

Naturrisiko

Fysiske endringer i natur og økosystemer iverksettes samt politikk som for å få tilbake mer natur vil påvirke selskapers muligheter til å skape lønnsomhet.

Storpolitikk

I 2020 samles toppledere i Kina for å vedta en ny, global naturavtale.

Hvorfor vi er her
Ingen flere dyr skal dø ut som konsekvens av menneskers handlinger.
www.wwf.no